

Iz zadnjih tihih dni.

Jesenske melodije. — Spisal Ivo Danič.

Iz zadnjih tihih dni sèm so postale vse moje misli mračne in težke. Kakor temine iz vlažne jesenske noči mi vstajajo pred trudnimi očmi in legajo z veliko težo na mojo dušo. Moja duša je že vsa utrujena in izmučena od njih, in žalost je zakraljevala nad njo. Žarki, svetli, radostni žarki, ki so mi bili ostali iz mojih ljubih spomladanskih dni, so odšli drug za drugim iz nje, odšli čisto na skrivaj in tako nalahko, da jih nisem opazil . . . Zato mi je bilo tem hujše, ko sem spoznal, da je prazna moja duša, da ne seva v nji več ni en žarek iz mojih ljubih spomladanskih dni. Moje nebo so zakrile megle poznojesenskega večera: nikjer zvezde, nikjer cvetja, nikjer zelenja, in sèm od severa diha hladna sapa s svojim strupenim dihom . . . Umrle so moje oči, in zbledela so moja lica . . . Glejte, in zato so moje misli iz zadnjih tihih dni sèm mračne in težke.

Koliko dni še — in odšel bom iz domačih krajev in — več se ne povrnem. Zapustil bom svojo tiho sobico, in veseli ljudje bodo prišli vanjo. Izginila bo iz nje tiha samota in žalna tihota, in veselje in življenje bode zopet v njej. Odšle bodo plašne sence, ki begajo vsak čas po njenih tihih stenah, zakaj tudi v stene bo prišlo veselje in veselo življenje . . . Ali mojega klavirja ne bo več . . . Več ne bodo zveneli polni akordi, ko se bode storil večer in bo prišla tema, in čolnar ne bo več postal na zeleni Krki ob tih večerni uri. Zaspali bodo polni akordi — tudi moj klavir bode prišel na tuje . . . Tako bode izginil moj zadnji spomin iz tihe sobice, in popolnoma tuje življenje se bo rodilo v njej . . .

*

Jaz igram klavir v svoji tih sobici, in zvezdojasna noč se širi tam zunaj. To je ena tistih noči, v katerih prehaja poletje

popolnoma nalahko in čisto neopaženo v jesen. Človek gre po polju in travnikih, in še cvetó rože, in še plavajo mimo njega poznonočni dihi; ali ti dihi — to niso božajoči dihi spomladanske noči, to niso uspa-vajoči dihi poletne noči, zakaj že dihajo mimo tebe s posebno, prikrito, komaj opaženo rezkobo. In človek stopi v gozd, in doli od vrhov prihaja poltiho šumenje in šepetanje; ali tako niso šumeli in šepetali ti vrhovi nobeno spomladansko noč, tega nisi čul nobeno poletno noč. Vse je prikrito in čudno, toda človeku je lahko opaziti, kako prihaja čisto nalahko jesen s čudovito tihimi stopinjami. In zbojimo se tistega trenutka, ko se bomo ozrli po polju — in ne bomo opazili nobene rože več, ko bomo pogledali po senčnati, šepetajoči lozi — in nam bo ta zaječala nasproti z boleznimi glasovi . . .

Z boleznimi glasovi so prepletene tudi te moje jesenske melodije. Nosil sem jih v duši iz lepih dni, ko sem se zatapljal sreči v jasne oči — oči, kakršne gledajo na svojega bližnjika z blagodejno ljubeznijo, in čakajo, kje bi mu pokazale svojo vdanost . . . Ah, naj pišem o tistih trenutkih, o spomladanskih dnevih, naj pišem iz dna svoje duše! . . . Ali glejte! — Že so odpeli tisti trenutki iz spomladanskih dni, odšli so iz moje duše in s seboj so odvedli vse svoje sladke izraze . . .

Z boleznimi glasovi so prepletene te moje melodije. Okno moje tihe sobice je odprto, in skozi odprto okno odhajajo drug za drugim moji lepi spomini, odhajajo brez slovesa, polni globoke žalosti. Glejte, moja duša je sedaj popolnoma prazna: vse je minilo, vse je mrtvo, vse je za mano . . .

Za mano stoji moja mati s svojim vdanim in žalostnim obrazom. Vsa so izsušena njena lica, in od solz so omeglele njene oči. In sedaj odhajam jaz — jaz, ki me je imela

samega toliko let pri sebi . . . Sama bo ostala v letih svoje sive starosti. Vsi njeni otroci so razkropljeni po svetu, nikogar ni izmed vseh, ki bi se spominjal nje, ki bi ji pisal vdano pismo, presunjen od otročje ljubezni: „Mamica, pridi, pričakujem te ves vesel!“ . . . Sama bo ostala v letih sive svoje starosti. V žalostnih mislih bo preživela zadnje nesrečne dni svojega življenja, preživela jih bo v tihih molitvah za svoje drage . . . Šla bo na pokopališče — tam spi njena hčerka, ki je legla v grob v prvem cvetu mladega življenja. Samo ta je ostala blizu nje, ta ni odšla v svet . . . Zaspala je v domačem kraju večno spanje. Na njen grobek pojde čestokrat, da poljubi tam zeleno rušo, pod katero spi njena ljubezen. Pojde, da ne usahnejo rože nad njenim grobom, da bodo cvetele vsak dan lepše in lepše. Kako je pač težko in temno njeno življenje, kako žalostna njena bodočnost, njena zadnja siva leta so vsa orošena s solzami!

S tresočim glasom me je vprašala:

„Ali pojdeš tudi ti, ali pojdeš v resnici? Glej, ko se spomnim, da odideš od mene, da bom ostala sama, se hočejo moje prsi razkleniti od bolesti . . . Jaz ne grem od tebe, jaz grem od tebe samo v grob . . .“

Iz njenih oči so pritekale solze, tihe in drobne, tekle so po njenih izsušenih licih in padale na tla . . . Moj Bog, naj poljubim tla, kamor so padale solze materine! . . . Glejte, moja mati nima več solz, izplakala jih je zaradi nas, svojih otrok . . . To so njene zadnje solze, tihe in drobne, tekoče po njenih izsušenih licih . . . In meni je hudo: svojo srčno kri bi dala zame, in jaz hočem iti in jo zapustiti samo sebi in žalostnim uram . . . Ne, mati, ti pojdeš z mano! Z mano pojdeš v svet, z mano boš živela zadnje, sive dni svojega življenja. Glej, še je bogata moja duša, še je globoko in neizcrpno njeno bogastvo, le moje sedanje življenje je revno in težko . . . Ali v meni je še moja mlada moč, in bodočnost je moja. Ne boj se, moja mati, jaz hočem zadnje dni tvojega življenja potresti z rožami, zakaj dovolj moči čutim v svojih prsih, in krepke

so moje roke. Z mano pojdeš v svet: v tvoj naročaj hočem naslanjati izmučeno in trudno glavo. Z mano pojdeš: jaz bom zatisnil tvoje ljubeznipolne oči, jaz bom zadnji poljubil tvoj mrtvi obraz in spremil te bom do stalnega pokoja. Ne boj se ničesar —

Ne boj se ničesar, in naj izgine žalost s tvojega obraza! Srce me zaboli, in noč se mi stori pred očmi, ko se ozrem nate, ko se ogledam po tvojih žalostnih, ljubezni polnih očeh. — Če stojim pri oknu in zrem v globočino moje tihe Krke ter se zatapljam v svoje žalostne misli: tedaj stojiš za mano ti z žalostnimi, ljubezni polnimi očmi . . . Če sedim pri klavirju in igram mladostne melodije: tedaj stojiš za mano ti z žalostnimi, ljubezni polnimi očmi . . . In ko odprem v jutru svoj pogled: takoj si ob moji postelji, pri mojih nogah ti, da me zreš s svojimi žalostnimi, ljubezni polnimi očmi . . . Ah, mati moja, jaz vidim, da bi dala zame svoje ljubezni krvaveče srce, in zato — ti pojdeš z mano! Zakaj še je v meni moja krepka mlada moč — in jaz nisem zapravil svoje mladosti . . .

Jaz nisem zapravil svoje mladosti! Ona se je samo potopila v globočini moje srčne žalosti, ko me vse zapušča —; a živi še in vstane prerrojena, ko pridejo moje ure . . . Včasih, ko prikipi moja bolest do vrhunca, da, tako včasih se mi zdi, samo zdi se mi tedaj, da je šla od mene in da se več ne povrne nikoli. Ali to je samo temno domnevanje in resnice ni v njem, ker je moj obraz še mlad, in mogočen v mojih prsih plamen življenja. Moje oči so le navidezno mrtve — mrtve samo do tistihdob, ko se vrne k meni moja mladost in me zopet objame z belimi in čistimi rokami in me poljubi s poljubom nekdanjega veselja . . . Zakaj jaz je nisem pogubil, svoje mladosti, in niti najmanjšega madeža ji nisem pridejal: še živi, in bele in čiste so njene roke, in belo in čisto njeno lice, in njene oči so jasne kakor oči novorojenega otroka. Zato vem, da bode zopet prišla in zopet me bode prevzela s svojo čudovito močjo in zopet bodo cvetele rože v mojem srcu . . .

Nikar ne plakaj, moja mati!

Ti veš, kako so trudne moje noge, ko grem odtod, kako težke moje trepalnice, kako žalostno moje srce. Toda, glej, ti greš z mano, in v meni je še moja mlada moč — in zopet se bodo rože prismejale na najino pot, in solnce bo igralo na najinih licih, kakor si igra po listih spomladanske vrtnice, in najina radost bode zopet prihajala k nama s svojo tiho vdanostjo — — — — —

Po sobi so zapluli objestno-veseli glasovi klavirja. Čudovito življenje je prišlo na njegove bele tipke, življenje kakor v kresni noči, ko gorijo kresovi po gorah, in prepevajo fantje na holmu, in hiti semintja vse polno mladostno-lahkih in poredno-radostnih senc... Tako je plavala moja radost okrog mene, ker bodo zopet zacvetele rože spomladne — — — — —

Ah, če le res zacvetó!... Zdaj so uvele, zdaj so strte, poteptane so zdaj, ko me vse zapušča in jaz zapuščam svoje vse!

Koliko dni še — in odšel bom iz domačih krajev in več se ne povrnem nikoli. Zapustil bom svojo tiho sobico, in veseli ljudje se bodo naselili vanjo. Zapustil bom svoja ljubljena pota, po katerih sem hodil na večerne in jutranje izprehode — veseli ljudje bodo hodili tam... Odšel bom in več se ne povrnem. Ostali bodo sami moji spomini, ali tudi ti bodo izginili nepričakovano in naenkrat: nihče se ne bode spomnil mene, nihče ne bo vedel, da je kdaj hodil tod mlad človek s povešeno glavo, z bledimi lici, da je hodil vsak večer, palico v roki in klobuk na očeh...

Tako težko mi je vzeti slovo od teh krajev. Zdi se mi, kot da bi jemal slovo od svoje mladosti. Zdi se mi, da stoji pred mano moja ljuba mladost z razpuščenimi

lasmi in z rožami v njih, da stoji pred mano in mi nudi v slovo svojo belo in čisto roko; zakaj moja mladost ima bele in čiste roke in njeno lice je belo in čisto, in vse lepe, jasne so njene oči, in solze trepečejo v njih... Kakor bi jemal slovo od svoje mladosti — tako mi je pri srcu...

Nikoli več se ne povrnem!

Bog vas živi, zelena brda, Bog te živi bela cesta vijoča se po prijaznem holmu, Bog te živi, moj tihi dom! Glej, jaz odhajam in morda te ne bom videl nikoli več. A če bi se tudi kdaj vrnil, presunjen od tvoje ljubezni, če bi se vrnil, da vidim ljube kraje nepozabljene mladosti, tedaj mi ta vrnitev ne bi bila vir veselja; le tiha žalost bi prišla k meni, prišla bi in legla na mojo dušo s čudovito težo: tuji obrazi bi me zrl na hodniku, tuji obrazi v veži, tuji obrazi bi me zrl v moji tihi sobici... Obšla bi me boleost kakor nikoli prej, ko bi videl, da sem tujec na svojem domu, v ljubem kraju svoje nepozabljene mladosti... Spomnil bi se svoje matere, ki je preplakala toliko solz ob tistem oknu, spomnil bi se svojega očeta, ki je umrl v revščini v samotni izbi...

Moj oče siromak, podaj mi roko, glej, jaz odhajam. Jaz ti želim sreče in se ti prisrčno zahvaljujem za vse tvoje dobre. Spominjal se te bom obilo...

*

Jaz igram klavir v svoji tihi sobici, in zvezdojasna noč je tam zunaj. Zdi se mi, da igram zadnjikrat na klavir in zadnjikrat v svoji tihi sobici... Glejte, zavoljo tega so z žalostjo prepletene te moje melodije, in nobenega veselja ni v njih... A melodije odhajajo druga za drugo, žalost pa ostane. Zagrebla se mi je tako globoko v srce — in kje so roke, ki bi našle pot do mojih srčnih globočin?...